

ПРИЕМСТВЕНОСТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ НА АМЕРИКАНСКАТА СТРАТЕГИЯ КЪМ БЛИЗКИЯ ИЗТОК

Боян Хаджиев*

Увод – стратегия и стратегически изследвания

Преди да се насочим към основната цел на доклада, ще бъде обърнато внимание на мястото на стратегическите изследвания (Strategic Studies) спрямо изследванията на сигурността (Security Studies). Това е необходимо за да се изчистят някои от теоретичните неясноти сред българската изследователска общност. Разграничението между двете е илюстрирано на основата на анализа на Робърт Айсън (Robert Ayson) “Strategic Studies”, което е част от една от най-широкообхватните и авторитетни разработки, изследващи международните отношения– „Oxford Handbook of International Relations” (2008).

Стратегически изследвания. Стратегическите изследвания дават превес не толкова на теоретични предположения, а акцентират върху практическите измерения на силата в международните отношения. Основни въпроси, върху които се съсредоточават са как държавните и недържавните субекти използват силата, за да постигнат своите по-широки цели; как взаимодействията могат да ескалират и как тези агресивни сблъсъци могат да бъдат моделирани и насочвани. (Ayson, 2008, p. 558) Стратегическите изследвания фокусират интереса си върху какво правят държавите и другите актьори, когато си взаимодействат стратегически, пред какви избори са изправени и какви избори трябва да правят. От друга страна изследванията на сигурността (Security Studies) са „по-пасивни“ в анализа си като се съсредоточават върху изследване на условията на международната система за сигурност и теориите за естеството на тази система (Ayson, 2008, p. 572). Същността на стратегическите изследвания се фокусира върху политическите цели, мотивиращи организираното насилие. Акцентът върху силата прави стратегическите изследвания „по-тесни“ от изследванията на сигурност. Но разбирането за силата в нейния политически контекст дава на стратегически изследвания пряка връзка с политическите науки, а тази връзка при по-широкообхватните изследвания на сигурността може да липсва (Ayson, 2008, p. 572).

* Боян Хаджиев, доктор, доцент, катедра "Международни отношения", УНСС, email: bhadzhiev@unwe.bg

Стратегия. Стратегическото мислене или теорията се охарактеризира преди всичко с прагматичност. Бернард Броди (Bernard Brodie) определя стратегията като знание за това „как да се действа“, ръководство за постигането на нещо и за ефективното му изпълнение (Ayson, 2008, p. 572). Стратегията представлява съгласувани и последователни решения и действия за създаване на относително предимство спрямо конкурентите. Разпределението на ресурсите и изборът на средства е ключова част от този процес (Daniel, 2006, p. 14). В политическата сфера стратегията разглежда връзката между политическите цели и използването или заплахата от използването на сила (Heuser, 2010, p. 3). Същността на стратегията се крие в сферата на последствията от действия, предприети за постигане на бъдещи резултати (Sloan, 2012, p. 2). Стратегията има за цел да спомогне за справянето с несигурността, защото допринася за разбирането на заобикалящата среда, заплахите и възможностите и подбора на подходящи средства за действие. Ако сигурността (в това число международната) представлява обстоятелствата (средата), стратегията е реакцията (Ayson, 2006, p. 18). Стратегическите действия засягат условията на сигурност, пред които са изправени другите участници. Стратегията и използването на сила могат да са причината за промяна на заобикалящата среда (Ayson, 2008, p. 572).

Стратегията, която държавата възприема и следва, за да постигне своите външнополитически цели, не винаги се обявява официално, нито целите ѝ. Бензиман и Ром (Benziman & Romm) твърдят, че изследователят може най-лесно да долови и разбере конкретната стратегия като наблюдава всички действия, които едно правителство предприема като част от своята външна политика (Eskenazi, 2015, p. 5). Стратегията включва какво трябва да се постигне; как трябва да се постигне; с какви ресурси и средства да се постигне; какъв е рискът – търси се баланс между цели, средства и ресурси.

Как да стигнем дотам където искаме, как да постигнем уникална стойност/ценност, съдържание, послания, образи и имидж (Василева, 2018, с. 252-253).

За да се постигне или защити даден интерес, държавите възприемат стратегия за външната си политика. Всяка такава стратегия се състои от дефинираните цели (резултатите, които съдействат за напредъка на интереса), както и от инструментите на политиката – конкретните мерки на правителството, предприети да се постигнат целите и по този начин да се реализира успешно определен интерес (Grieco, Ikenberry, & Mastanduno, 2014, p. 107).

Процес на приоритизация. Поради ограничеността на ресурсите на държавата е необходима приоритизация и цялостна оценка на международната и вътрешната стратегическа среда. Този процес е описан от Диебел (Diebel) в няколко етапа:

- Определяне на вътрешни и международни участници като местни конкуренти, обществено мнение, международни съюзници, междуна-

родни противници, многонационални институции и неправителствени групи.

- Оценяване на предпочитанията на различните участници, като се взимат предвид международните норми и степента на взаимозависимост.
- Анализирани на възможните заплахи и възможности, потенциалните бъдещи действия на всеки участник и съответните им интереси. По този начин държавата може да оцени потенциалното си влияние върху други участници, като се има предвид специфичната международна и вътрешна среда.
- Оценяване на рисковете, разходите и вероятността за успех на дадена политика.

Този процес трябва да бъде непрекъснато подновяван и приоритизирането да се преоценява в светлината на новата информация (Eskenazi, 2015, с. 5).

Според Murat Caliskan основното предизвикателство в стратегията е как да се превърне военната сила в политически ефект. Проблемът произтича от това, че е много трудно да се определят кои военни действия ще осигурят точно това, което политиката иска. Едно по-тясно разбиране за стратегията я описва като „мост“ между военните ресурси и постигането на политически цели (Caliskan, 2018, р. 43). В по-широк смисъл стратегията или „гранд стратегията“ е държавническо изкуство, използващо военни, дипломатически, информационни, социални и икономически инструменти за постигане на политики (резултати). Следваните политики отговарят на въпросите какво да се постигне и защо да го постигнем, а стратегията дава отговор на въпроса как (Caliskan, 2018, pp. 44-45).

В следващата част ще бъде анализирана американската стратегия в Близкия изток, като акцентът е поставен върху очертаването на значението на региона, основните приоритети, изборът на средства, спрямо конкретните относителни възможности на САЩ, и основните цели. Фокусът върху оценката на приемствеността (или липсата ѝ) между различните американски президентски администрации по отношение на значението на Близкия изток, приоритетите и средствата.

Близкият изток като приоритет в американската стратегия

Близкият изток е един от най-конфликтните и противоречиви региони в света. Ресурсният му потенциал го обрича да бъде основно поле за геополитически търкания и стълкновения. Историческото бреме, множеството войни и религиозният фактор дестабилизируют региона и създават достатъчно възможности да бъдат наложени различни идеи, аспирации и стратегии на Великите сили, в това число и на САЩ. Често Близкият изток се превръща в арена за „мерене“ на сили между глобални и регионални фактори. По време

на Студената война именно Близкият изток се превръща в „опитна площадка“ и място за съревнование между САЩ и СССР, относно военно-технологичния им напредък. След края на Студената война регионът не се стабилизира, а напротив, отново е водещ в неблагоприятни статистики и явления като провал на държавността, терористична активност и вътрешнодържавни войни. Регионалните и глобалните сили продължават да се възползват от нестабилността, за да налагат своите интереси и да мерят потенциала си най-често в така наречените *прокси* войни. От десетилетия САЩ, поради статута си на държава с глобални способности, стратегия и потенциал, са едни от водещите движещи сили в процесите, оформящи ситуацията в региона. Последователната оценка и анализа на посоката на геополитическото и геоикономическото развитие на региона се нуждае от познаването на американските президентски доктрини, акцентиращи върху Близкия изток. Американската политика трябва да бъде разглеждана като последователен процес, съдържащи различни непосредствени причини, но отстояващ една визия и фокус върху американските интереси. Президентски външнополитически доктрини позволяват открояването на общи характеристики, цели и средства като отправна точка за актуални анализи и очертаване на бъдещи сценарии. Усещането за изключителност, подплатено с възхода на Съединените щати като световна сила, дава на тези доктрини допълнителен авторитет, превръщайки ги в основен ориентир и предписания за американската външна политика (Selverstone, 2019). Ангажиментите, външнополитическият курс, основните цели, средства, идеологията и позициите са само част от „елементите“, които могат да бъдат открити в тези доктрини. Налице е приемственост в основните принципи и цел – защитата на националната сигурност и американските интереси. Разликите са в подхода и основния „враг“. Утвърждаването на важната роля на САЩ в региона се свързва най-вече със Студената война, когато Близкия изток се трансформира в основна арена на непреки сблъсъци между САЩ и СССР. Именно в този период се появяват американските президентски доктрини, фокусиращи се (пряко и непряко) върху процесите, контрола и ситуацията в Близкия изток. В края на Студената война САЩ е в доминираща позиция, която намира своя най-явен израз в провеждането на операция „Пустинна буря“ (1991 г.). Вашингтон отказва да задълбочи ангажиментите си в Ирак и не прекраща линията, водеща към смяна на режима и окупация, поради страх от небалансирани последици и засилване на враждебността към американската политика в региона. Непосредствената последица от тази война е, че САЩ утвърждават позициите си и създават свои нови военни бази в Кувейт, Катар, Саудитска Арабия и Бахрейн. Тези бази се превръщат във фундамент за по-нататъшната защита на американските интереси, ангажименти и съюзници в региона. Иронията е, че в резултат на постигната доминация САЩ допускат редица

грешки, дължащи се понякога на надменност, а друг път на погрешна стратегия и неадекватни политически решения. След събитията от 11 септември 2001 г., заслепени от желанието си да отмъстят, САЩ се „свръх-ангажират“ с проблемите и сътресенията в Близкия изток, без да се съобразяват с местните и глобалните фактори и ограничения. Тази свръх-ангажираност намира своя израз в интервенции и променен подход, залагащ на смяна на „неудобни“ и „неприятелски“ режими. Тези действия са подчинени на идеята, че демократичният дефицит в региона е основна причина за враждебността към САЩ и затова е необходимо насърчаването на демокрацията да се превърне в стратегическа цел (Markakis, 2016). Този нов курс в крайна сметка претърпява крах и отслабва американските позиции. Създава се необходимост и желание за относително оттегляне и по-пестеливо участие в регионалните процеси. В рамките на географията, която фокусира арабска срещу еврейска кауза, Изток срещу Запад, петрол срещу вода, сунити срещу шиити, стратегията на достатъчната сила е единствената, която увеличава вероятността за постигане на първостепенните интереси (Василева, 2018а, с. 319). В настоящия момент американската политика в региона може да бъде определена като смесена, прагматична, основаваща се на моментна преценка случай за случай в опит да се постигне „достатъчно“ сила, за да се защитят трайните американски интереси. Разглеждането на президентските доктрини е подходяща основа за оценяването на степента на последователност на съвременните американски действия в региона.

Американската стратегия към Близкия изток – приоритети, промени и проблеми

Началото на поемането на ясни ангажименти в Близкия изток се свързва с доктрината „Труман“, която има непосредствена цел да защити Турция и Гърция, а косвено е насочена към опазването на Иран от съветското влияние. Доктрината „Труман“ поставя на преден план възпирането на новата глобална заплаха в лицето на международния комунизъм и предоставянето на подкрепа на „заstraшените“ народи. Доктрината създава лавина от призови за подпомагане на демократичните сили по света, като остава възможност за интерпретации, какво точно представлява демократично поведение. Този въпрос и до днес остава спорен и се превръща във фундаментален аргумент при оправдаването на налагането на американските интереси чрез сила.

В средата на 50-те години на XX век ескалацията на кризите в Египет (Суецкия канал) и Ливан водят до обявяването на доктрината „Айзенхауер“, съдържаща по-голяма решителност в отстояването на стратегическите интереси на САЩ в Близкия изток. Доктрината гласи, че всяка страна от региона може да поиска икономическа или военна помощ от САЩ, ако

бъде подложена на агресия от страна на друга държава. Заявена е ясната готовност американският президент, по своя преценка и при необходимост, да приложи военна сила в блискоизточния регион. САЩ демонстрират готовност и политическа воля да защитават независимостта и териториалната цялост на държавите, застрашени от агресията на „международния комунизъм“. Доктрината „Айзенхауер“ като цяло следва логиката на Доктрината „Труман“, а новият момент е по-голяма решителност и непоколебимост за противопоставяне срещу комунистическата заплаха в Близкия изток (Hallsall, 1998) и готовността да се използват американски войски в защита на „свободните народи“.

В този период Студената война се пренася от европейска територия към блискоизточния регион, който се превръща в основна арена на (непреки) сблъсъци между СССР и САЩ. Американските управляващи се позовават на доктрината „Айзенхауер“ няколко пъти в течение на следващите две години. По време на политическата криза в Йордания през април 1957 г. САЩ се намесват с цел „защита на независимостта“ на кралството. Подобно е положението и през 1958 г., когато президентът Айзенхауер предприема интервенция в Ливан, след като ливанският президент изпраща молба за помощ в разразилата се криза там (Association for Diplomatic Studies, 1998). Тази по-решителна американска политика води до противоречиви оценки. За едни тя е успява да постигне основни стратегически цели – ограничение на международния комунизъм, възпиране на регионални противници като Сирия и заемане на водеща позиция в региона. Според други обаче действията имат обратен ефект като водят до консолидация на арабския свят пред лицето на западния интервенционализъм (Selverstone M. J., n.d.). Всичко това се развива на фона на сближаването и увеличаващата се подкрепа на САЩ за Израел.

В края на 70-те години на XX век Ислямската революция в Иран и загубата на ключов съюзник променя баланса на силите в региона. Последвалата инвазия на СССР в Афганистан поставят под въпрос американската стратегия за сигурност в Близкия изток и води до период на изостряне на противоречията между двете супер сили. Доктрината „Картър“ отразява тези нови условия, изискващи препотвърждаването на решимостта и интензифицирането на действията за защита на американските интереси в Персийския залив. Доктрината продължава линията поставена при президента Айзенхауер, като САЩ демонстрират готовност да възпрат всяка чужда намеса в региона, а присъствието на съветски войски там се възприема като „сериозна заплаха за свободното движение на блискоизточния петрол“ (The American Presidency Project, 2017). Ефектите от доктрината „Картър“ са многоизмерни:

- създадени са сили за бързо реагиране с готовност да проектират американската военна сила на всякъде по света и особено в Близкия изток;
- САЩ се отказват от САЛТ-2;
- наложено е зърнено ембарго на СССР;
- Олимпийските игри в Москва са бойкотирани;
- САЩ предприемат редица намеси в Близкия изток – Иран (1980, 1987-1988), Либия (1981, 1986, 1989, 2011), Ливан (1983), Ирак (1991-2011, 2014), Сомалия (1992-1993, 2007), Афганистан (1998, 2001), Судан (1998), Йемен (2000, 2002), Пакистан (2004) и Сирия.

Краят на Студената война и успехът на операция „Пустинна буря“ позволяват на САЩ да затвърдят позициите си. Американците се продължават да поддържат ангажиментите си за подкрепа на арабски диктаторски режими. Тази прагматична подкрепа създава напрежение, поради противоречието ѝ с основни „американски ценности“ като защита на човешки права, либерализъм и др. В основата на тази политика стоят няколко проблема:

- подсигуряването на достъпа до близоизточния петрол;
- гарантиране на сигурността на Израел;
- липсата на „подходяща“ политическа алтернатива на тези режими;
- ограничаване на икономическите и политическите действия на американските конкуренти (Русия, Китай и др.);
- възпиране на иранското влияние в региона.

След събитията от 11 септември 2001 г. САЩ се съсредоточава върху насърчаването на демокрацията и смяната на режими. Преоткрит е „нов враг“ в Близкия изток – международният тероризъм и диктаторските режими, които го подкрепят. Това е поводът да бъде обявена доктрината „Буш“, превърнала се в идеологическа основа за инвазията и окупацията на Ирак, а оттам за пълната дестабилизация на региона. След атентатите, в обръщение към Конгреса, президентът Буш заявява, че САЩ няма да правят разлика между терористите, извършили тези действия и тези, които ги приютяват. Предвижда се провеждането на превантивна война срещу потенциални агресори и се заявява готовност да се използва ядрено оръжие срещу неядрени държави. При управлението на президента Буш САЩ си поставят за цел постигане на ненадминато военно превъзходство и желаят да действат едностранно, ако не могат да постигнат многостранно сътрудничество (Graham, 2013). Непосредствената последица от всичко това е започването на военни операции срещу талибаните в Афганистан, които са възприети като отговорни за атаките от 11 септември. „Превантивната война“ намира „приложение“ в Ирак 2003 г., а последвалата окупация се превръща в ключов стратегически провал, довел сериозни негативни политически и икономически последици за САЩ както във вътрешен, така и в международен план (Mandelbaum, 2010, p. 11). Намесата в Ирак и смяната на режима предизвик-

ва дестабилизация с отзвук в целия близоизточен регион. Пълномасщабната война проведена без да се съблюдава международното право и Устава на ООН е демонстрация за едностранно налагане на американската визия за региона. В този исторически момент САЩ се чувстват достатъчно силни и морално прави, за да не се съобразят с никакви ограничения. Тази, в някаква степен арогантна политика, се превръща в основен източник на дълготрайни последици както за САЩ (най-вече в икономически план), така и за целия Близък изток.

В тази сложна обстановка, президентът Барак Обама е изправен пред нелеката задача да намери отговор на редица въпроси и да зададе линия на една по-пестелива американска стратегия за Близкия изток. Ограничаването на американското участие в света и разчитането на многостранни действия се превръща в основен приоритет и алтернатива на досегашната агресивна политика. За новата администрация Ирак е грешната война, а цялостната „концепция“ за война срещу тероризма получава по-ясен „материален“ фокус като се съсредоточава върху талибаните и Ал Кайда. Новият подход разглежда защитата на американската сигурност в рамките и в синхрон с общата сигурност на другите държави. Доктрината „Обама“ се опитва да отрази реалните параметри на ситуация, което не означава, че САЩ се отказват от използването на американската военна сила, но употребата ѝ трябва да бъде смекчена от практическите ограничения и реалната самооценка (Dionne, 2009). Вашингтон се ангажира в сътрудничеството, но запазва всички свои възможности за действие (Henninger, 2015). Доктрината „Обама“ търси коалиции и избягване на използване на американски войски на терен. Подходът напомня на политиката на „виетнамизацията“ при президента Никсън. САЩ дават подкрепата си за местни съюзници за постигане на конкретни цели, но не възнамерява да ги постигне вместо тях. Пример за съвременно проявление на тази политика е американската помощ за кюрдските сили в борбата им с Ислямска държава. От друга страна, тази подкрепа се превърна в основен показател за спада на доверието и нарастващото напрежение в отношенията между САЩ и Турция. (Ралчев, 2018, с. 338) Това е пример за трудностите и сложните баланси, пред които САЩ са изправени при избора си на средства и партньори в Близкия изток.

В допълнение, президентът Обама извежда на преден план битката за „умовете и сърцата“ на хората, за да лиши радикалните организации от подкрепа. Също така използването на дронове се превръща във важно средство за борбата срещу Ал Кайда. В крайна сметка нито президентът Буш, нито президентът Обама съумяват да превърнат военните успехи в политически такива. Опитът на президента Обама да намали мащаба на американското присъствие в региона не води до желания резултат, дори напротив, налице е подем на тероризма, намиращ своя краен израз в появата на нов против-

ник – Ислямска държава. Уроците от Ирак 2003 г. и провалът на опита да се изгради на ново държавността там, водят до предпазливост при участието на САЩ в свалянето на режима на Муамар Кадафи в Либия. Срещу Кадафи приложеният подход на пасивно лидерство (leading from behind) също води до провал, тъй като Либия се превръща в провалена държава, разкъсвана от гражданска война и тероризъм. Арабската пролет и последвалият сирийски конфликт отново изисква САЩ да адаптират подхода си. На базата на поуците от Ирак и Либия този път администрацията на президента Обама решава да е още по-пасивна и да избягва намеса. И този път промененият американски начин на действие не постига успех. Създава се усещане за безпомощност и продължителен (неизбежен) провал в Близкия изток независимо от различните подходи предприети от САЩ в трите посочени конфликта. В края на управлението на администрацията на президента Обама ситуацията в Близкия изток е влошена. Сирия, Ирак, Йемен и Либия са в състояние на граждански войни, които променят бъдещето им като нации и суверенни държави. В същото време тези конфликти представляват заплаха за останалите държави в региона и генерират несигурност и негативни ефекти (организирана престъпност, нелегални трафици, тероризъм и т.н.). Войните в Ирак и в Сирия доведоха до подем на тероризма, нарушаването на човешките права и хуманитарна катастрофа в района. В същото време, действията на президента Обама демонстрират неспособност и липса на сполучлива стратегия за излизане от ситуацията.

На този фон и въпреки липсата на доверие, администрацията на президента Обама съумява да постигне договореност с Техеран относно ядрената програма и (ре-)интегрирането на Иран в международната система. Според Обама „ангажираността“ (сътрудничеството), съчетана с изпълнението на основните стратегически нужди, може да служи на американските интереси далеч по-добре, отколкото безкрайни санкции и изолацията на Техеран. Американската сила съчетана с някои пресметнати рискове може да способства за откриването на нови възможности (Engel, 2015). Средства като превантивната война и икономическите санкции се възприемат като неправилни и неефективни при търсенето на промяна във враждебни режими (Kaiser, 2015). Президентът Обама разчита на по-меки средства като дипломатия и икономическо сътрудничество, но не се отказва от военната сила, когато е необходимо нейното използване. Обобщено, войната в Сирия, провалът на държавността в Ирак, подемът на терористични групировки в Близкия изток и променения баланс на силите са фактори, разкриващи неспособността на САЩ да даде адекватен отговор и успешно да наложи стратегия за разрешаване на проблемите. Както Димитров отбелязва, наличието на трайна среда на несигурност около една държава (в случай около няколко) неминуемо води до „внос“ (или „износ“) на несигурност, което в

последствие компрометира политически установения ред и икономическа стабилност на отделните страни. Така се достига до национален разкол и обща регионална несигурност (Димитров, 2018, с. 368). Опитът на президента Обама да защити американския престиж и интереси в Близкия изток, без да се впуска в широкомащабни военни авантюри, в крайна сметка не води до желания успех. За следващата президентска администрация остават много проблеми, които очакват своя отговор.

Идването на новата администрация, водена от президента Донълд Тръмп води до преосмислена на цялостната стратегия на САЩ в региона. От гледна точка на ангажираността на САЩ подходът на президента Тръмп може да бъде оценен като смесен. По някои проблеми американската администрация предприема по-агресивни действия. Пример за това е излизането от ядрената сделка с Иран, която е оценена като неизгодна. Даден е тласък на нов етап на противопоставяне между Вашингтон и Техеран. Иран е оценен като основната заплаха и враждебна сила в региона, търсеща регионална господство и подкрепяща (пряко и непряко) редица терористични организации. С други думи, администрацията на президента Тръмп налага мнението, че нестабилността в Близкия изток се дължи на иранските опити за доминация и едностранно налагане на геостратегическите „шиитски“ интереси. Ето защо поемането на нов курс на натиск, санкции и регионално възпиране не е изненада. Тези действия се развиват на фона на изключителното сближаване между САЩ и Саудитска Арабия (заедно с ОАЕ) и опитът да се създаде възпиращ регионален съюз т.нар. „Арабско НАТО“. Тази организация трябва да увеличи сътрудничеството в икономическата, политическата и военната сфера в името на противопоставянето на нарастващото влияние на Иран в Близкия изток. В резултат на това регионалното религиозно разделение между шиити и сунити става все по-значим фактор за разбирането на процесите и дестабилизацията в района. Почти всеки военен конфликт се превръща в арена на (непряк) сблъсък между Иран и Саудитска Арабия, подкрепящи съответно шиитски и сунитски фракции или правителства. В този сблъсък американците застават на страната на арабските държави, а при управлението на президента Тръмп, това е все по-отчетливо. Стига се до там че в името на ограничаването на „общия враг“ САЩ се превърнаха в посредник за един потенциален съюз, „брак по сметка“, между Саудитска Арабия и Израел. Съюз, който има потенциала да промени цялостното съотношение на силите в региона. В резултат на тези геостратегически планове администрацията на президента Тръмп поема курс към по-активно сближаване с Израел и намаляване на сътрудничеството с палестинците. Това негативно отношение към палестинския народ намира своя пряк израз в признаването на Йерусалим за столица на Израел и намаляването на помощта за Западния бряг и Газа, както и в други действия.

От друга страна, при други въпроси американската политика може да бъде определена като предпазлива. Пример за това е желанието да се намаля американското присъствие в Сирия. Критиците на изтеглянето оценяват тези действия като отстъпление и „изоставяне“ на съюзниците в региона (най-вече кюрдите). Президентът Тръмп очертава като основна стратегическа цел тоталната победа над Ислямска държава на терен, а не свръх-ангажиране с изграждането на „демократия“ или „приятелски“ режим в Сирия. Може би две от най-големите предизвикателства пред Запада и в частност пред управлението на президента Тръмп, са възможната бъдеща нестабилност в Турция и непредсказуемостта и конфронтационно поведение на Русия (Ралчев, 2016).

Заклучение

Американската външна политика в региона на Близкия изток може по-скоро да бъде оценена като приемствена. Различните президентски администрации следват дългосрочни цели, а стратегиите и интересите на САЩ в региона остават последователни и рядко се променят. Средствата и използваните „тактики“ е това, което търпи трансформация. В зависимост от относителната си сила и конкретната ситуация, американските президенти използват широк кръг от инструменти – вариращи от „мека сила“ и убеждение до пълномащабни военни операции. Налице е непрекъснат стремеж към търсене и подкрепа за съюзници, като до 1979 г. Иран се явява основен стълб за американската стратегия, а след Ислямската революция Техеран се възприема като основна заплаха за Близкия изток. Съществува приемственост в отношението към Израел и Саудитска Арабия, като в последните години се наблюдава все по-отчетлива подкрепа за сунитските арабски държави. Повечето намеси на САЩ в региона са прикрити под идеологически лозунги за защита на демокрацията и човешките права, но почти винаги преследват чисто прагматични геополитически интереси. Оттук е и най-голямата критика по отношение на американската стратегия и действия в Близкия изток – двойните стандарти, намиращи своя най-краен израз в подкрепата за режими, които са далеч от „демократичната“ визия за бъдещето развитие на региона.

Референци:

Василева, Ев. (2018) „Ефектът Медичи’ – бизнес модели в международните отношения“, Научни трудове, УНСС, том 1, с. 245-258.

(Vasileva, Ev. 2018. „Efektat Medichi’ – biznes modeli v mezhdunarodnite ot-noshenia“, Nauchni trudove, UNSS, tom 1, s. 245-258)

Василева, Ев. (2018а), „Хубавата Елена‘ на Близкия изток – Сирия през теориите на международните отношения“, том 4, с. 317-333.

(Vasileva, Ev. 2018. „Hubavata Elena‘ na Blizkia iztok – Siria prez teoriite na mezhdunarodnite ot-noshenia“, tom 4, s. 317-333)

Димитров, Ал. (2018) „От среда на несигурност към национален разкол – случаят Сирия“, Научни трудове УНСС, том 4, с. 367-377.

(Dimitrov, Al. 2018. „Ot sreda na nesigurnost kam natsionalen razkol – sluchayat Siria“, Nauchni trudove UNSS, tom 4, s. 367-377)

Ралчев, Пл. (2016), „Европа в глобалния свят – обсадена крепост?“, Между-народни отношения, брой 4, с. 17-22.

(Ralchev, Pl. 2016, „Evropa v globalnia svyat – obsadena krepost?“, Mezhdunarodni ot-noshenia, broj 4, s. 17-22)

Ралчев, Пл. (2018), „Турция – между силата и уязвимостта“, Научни трудове УНСС, том 4, с. 335-348.

(Ralchev, Pl. 2018. „Turtsia – mezhdur silata i uyazvimostta“, Nauchni trudove UNSS, tom 4, s. 335-348)

Ayson, R. (2006). “Concepts for Strategy and Security”, in Ayson, R., Ball, D. (Eds), Strategy and Security in the Asia Pacific Crows Nest: Allen and Unwin, pp. 10-24.

Ayson, R. (2008). “Strategic Studies”, in Reus-Smith, C., Snidal, D. (Eds.), The Oxford Handbook of International Relations, Oxford: Oxford University Press, pp. 558-575.

Caliskan, M. (2018). “Hybrid Warfare through the Lens of Strategic”, Defence & Security Analysis, 35(1), 40-58.

Daniel, M. (2006). The Elements of Strategy, New York: Palgrave.

Dionne, E. (2009). “The Obama Doctrine”, The Washington Post, 16, April.

Engel, P. (2015). “Obama explains the ‘doctrine’ that underlies his foreign policy”, Bussiness Insider, 6 April.

Eskenazi, M. (2015). The Making of Foreign Policy: On Paradigms and Grand Strategies, Israel Institute for Regional Foreign Policy, <https://fes-org-il-pub.s3.amazonaws.com/Mitvim/2015/TheMakingofForeignPolicy.pdf> (accessed 22 April 2019).

Graham, T. (2013). Congressional Black Caucus Foundation, 23 July, <https://www.cbcbfinc.org/thevillage/2013/07/29/10-years-of-pepfar-the-emergence-of->

- global-health-diplomacy-as-a-pillar-of-us-foreign-policy-and-international-development-strategy/ (accessed 20, April, 2019)
- Grieco, J., Ikenberry, J., & Mastanduno, M. (2014). *Introduction to International Relations*, Palgrave Macmillan.
- Halsall, P. (1998), Fordham University, <https://sourcebooks.fordham.edu/mod/1957eisenhowerdoctrine.asp> (accessed 20, April, 2019)
- Henninger, D. (2015), “The Incredible Obama Doctrine”, *Wall Street Journal*, 8 April, <https://www.wsj.com/articles/the-incredible-obama-doctrine-1428536655> (accessed 22 April)
- Heuser, B. (2010), *The Evolution of Strategy*, New York: Cambridge University Press.
- Kaiser, D. (2015), “The ‘Obama Doctrine’ Echoes Kennedy and Nixon”, *Time*, 8 April, <http://time.com/3814350/obama-kennedy-nixon-doctrine/> (accessed 21 April 2019)
- Mandelbaum, M. (2010), *The Frugal Superpower*, New York: Public Affairs.
- Markakis, D. (2016), *US Democracy Promotion in the Middle East*, New York: Routledge.
- The American Presidency Project (2017), *The American Presidency Project*, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33079> (accessed 20, April, 2019)
- Selverstone, M. J. (2019), *American Foreign Relations*, <https://www.americanforeignrelations.com/A-D/Doctrines.html#ixzz3jWkTv2bt> (accessed 20 April, 2019)
- Selverstone, M. J. (n.d.), *American Foreign Relations*, <https://www.americanforeignrelations.com/A-D/Doctrines-The-eisenhower-doctrine.html#ixzz3h5eIFsr8> (accessed 20 April, 2019)
- Sloan, E. C. (2012), *Modern Military Strategy*, New York: Routledge.
- Studies, A. f. (1998). *Moments in U.S. Diplomatic History* <https://adst.org/2013/07/the-1958-u-s-marine-invasion-of-lebanon-it-was-no-day-at-the-beach/> (accessed 20 April, 2019)

ПРИЕМСТВЕНОСТ И ТРАНСФОРМАЦИЯ НА АМЕРИКАНСКАТА СТРАТЕГИЯ КЪМ БЛИЗКИЯ ИЗТОК

Резюме

Близкият изток е един от най-размирните региони в света, а ресурсният му потенциал го обрича да бъде основно поле за геополитически сблъсъци. Американската стратегия в региона в много случаи е противоречива, почти винаги прагматична, но и често се основава на идеалистични подбуди. Анализът на контекста, политиките и средствата, които САЩ прилагат, дават възможност да се проследи и оцени същността на американската стратегия – променя ли се тя и как.

Ключови думи: Близък изток, САЩ, стратегия, президентски доктрини

JEL: F50, F54, N95

SUCCESSION AND TRANSFORMATION OF THE AMERICAN STRATEGY TO THE MIDDLE EAST

Boyan Hadziev*

Abstract

The Middle East is one of the most turbulent regions in the world, and its resource potential makes it a major field for geopolitical clashes. The American strategy in this region is in many cases contradictory, almost always pragmatic, but often based on idealistic motives. The context analysis, the policies and the means the United States implement allows the essence of the American strategy to be traced and evaluated – whether it is transforming and how.

Key words: Middle East, U.S., Strategy, presidential doctrines

JEL: F50, F54, N95

* Boyan Hadziev, PhD, Assoc. Prof., Department of International Relations, UNWE, email: bhadzhiev@unwe.bg